

Kostendoelmatigheid Wmo

Factsheet 2 | Ondersteuning thuis

Jos Blank en Alex van Heezik

Stichting Instituut Publieke Sector Efficiëntie Studies

Delft, november 2024

Inleiding

Dit factsheet presenteert de resultaten van de analyse van de kostendoelmatigheid van de gemeentelijke dienstverlening op het gebied van ondersteuning thuis in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De Wmo richt zich op het ondersteunen van mensen die niet genoeg zelfredzaam zijn of onvoldoende kunnen participeren. De diensten die gemeenten verlenen bij ondersteuning thuis kunnen bestaan uit begeleiding, persoonlijke verzorging, kortdurend verblijf, overige ondersteuning gericht op het individu of huishouden/gezin, dagbesteding en overige groepsgerichte ondersteuning.

De uitvoering van deze diensten wordt niet door de gemeenten zelf verzorgd, maar ingekocht bij particuliere zorgaanbieders. De wijze waarop deze inkoop wordt georganiseerd, kan van invloed zijn op de kostendoelmatigheid. Daarom maakt een schatting van de effecten van verschillende inkoopkenmerken op de doelmatigheid deel uit van het onderzoek.

Het factsheet *Ondersteuning thuis* is het tweede van een vierluik over de kostendoelmatigheid van de Wmo-dienstverlening door gemeenten. Onlangs is het factsheet 1 [Hulp bij het huishouden](#) verschenen. Binnenkort volgen nog factsheets over twee andere Wmo-categorieën:

- verblijf en opvang;
- hulpmiddelen en diensten.

Wat is kostendoelmatigheid?

We spreken hier over (kosten)doelmatigheid, maar in feite gaat het over productiviteit: de verhouding tussen de geleverde prestaties en de inzet van middelen. Wanneer we prestaties tussen organisaties onderling vergelijken, spreken we van doelmatigheid. Als de doelmatigheid van een organisatie – in dit geval een gemeente – 100 procent is, betekent dit dat er geen enkele andere gemeente is die dezelfde prestatie levert tegen een lagere inzet van middelen.

Stel dat gemeente X een doelmatigheid van 60 procent heeft, dan is er een andere gemeente die dezelfde prestatie levert tegen slechts 60 procent van de middelen die gemeente X inzet. Gemeente X kan dus nog 40 procent kostenbesparingen realiseren. Omdat we hier alleen een dwarsdoorsnedeanalyse uitvoeren, vallen de begrippen productiviteit en doelmatigheid samen.

Hoe bepalen we de kostendoelmatigheid?

Econometrisch model

De kostendoelmatigheid van de dienstverlening bepalen we aan de hand van een econometrisch model (zie bijlage). Dit model beschrijft de relatie tussen de kosten van gemeenten voor de dienstverlening op het gebied van ondersteuning thuis enerzijds en de geleverde prestaties en cliënt- en inkoopkenmerken anderzijds. Omdat deze relatie mede wordt bepaald door de grootte van een gemeente, voeren we de analyses uit op vier verschillende grootteklassen van gemeenten; deze duiden we aan met grootteklasse I (kleine gemeenten) tot en met IV (grote gemeenten). De details zijn te vinden in de bijlage.

Inkoopkenmerken

Met het opnemen van inkoopkenmerken geeft dit model inzicht in de invloed van de wijze van inkoop van diensten van zorgaanbieders op de kostendoelmatigheid. Gemeenten kopen deze diensten in via diverse uitbestedingsvormen en procedures en variëren in contractvormen, bekostigingswijzen, contractduur, samenwerkingsgraad, enzovoort. Deze verschillende inkoopkenmerken kunnen allemaal invloed hebben op de kostendoelmatigheid.

Welke gegevens gebruiken we?

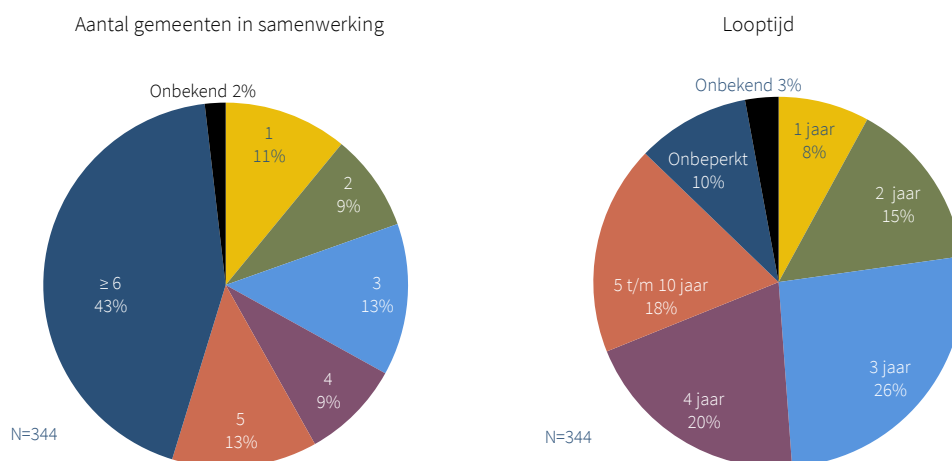
De kosten van de dienstverlening meten we aan de hand van de beschikbare gegevens hierover bij het CBS en het dataplatform *Waarstaatjegemeente*. Als maat voor de geleverde prestaties hanteren we het aantal cliënten dat van de diensten of voorzieningen gebruikmaakt. Daarnaast maken we gebruik van persoonskenmerken van de cliënten, zoals het aandeel van cliënten met een niet-westerse migratieachtergrond, het aandeel cliënten van 60 jaar en ouder en het aandeel cliënten met een inkomen lager dan 30.000 euro per jaar. Ook deze gegevens zijn verzameld uit genoemde databronnen. Gegevens over de inkoop van maatschappelijke ondersteuning zijn afkomstig uit de *Monitor Gemeentelijke Inkoop Sociaal Domein* (Ketenbureau/PPRC).

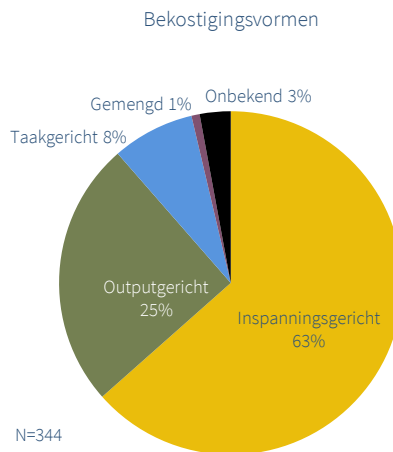
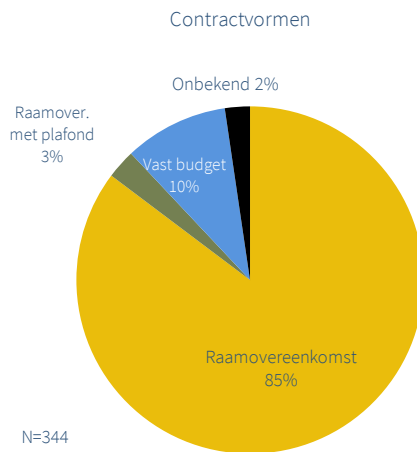
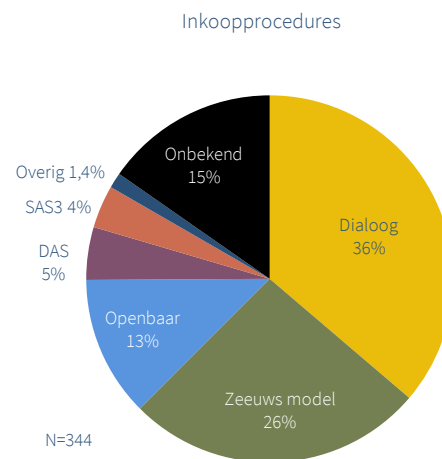
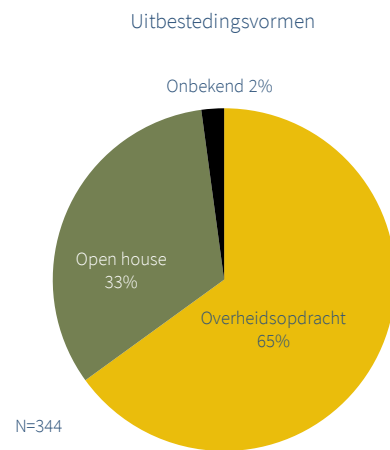
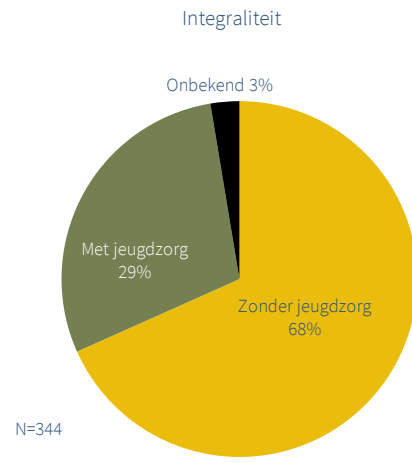
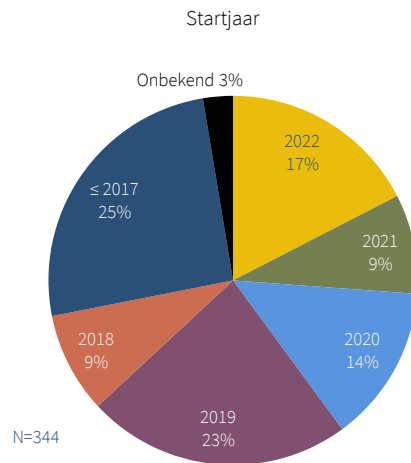
Op deze gegevens is een grondige screening uitgevoerd op hun juistheid en volledigheid. Nadat gemeenten met ontbrekende waarden zijn uitgefilterd, blijven er van de 344 gemeenten uiteindelijk 283 over waarmee een verantwoorde analyse mogelijk is. Voor een overzicht van de kenmerken en een toelichting hierop verwijzen we naar de bijlage. Hierbij moet in acht worden genomen dat voor de afzonderlijke variabelen bijna altijd veel meer waarnemingen beschikbaar zijn. Bij de enkelvoudige beschrijvingen zijn in principe alle valide waarnemingen als uitgangspunt genomen.

Beschrijving inkoopkenmerken

We presenteren hier eerst een beeld van de inkoop aan de hand van acht taartdiagrammen, voor ieder inkoopkenmerk één. Figuur 1 toont, op basis van de gegevens in het bronbestand van het Ketenbureau/PPRC, de keuzes die gemeenten hebben gemaakt binnen zo'n inkoopkenmerk. Naast deze kenmerken hebben we nog een kenmerk toegevoegd waarmee de inspanning van de gemeente om de inkoop te managen tot uitdrukking komt: de overhead ratio. Het betreft hier de verhouding tussen de uitvoeringskosten en de programmakosten (ook wel inkoopkosten genoemd). Deze varieert van enkele tot tientallen procenten.

Figuur 1 Keuzes gemeenten bij het inkopen van diensten ondersteuning thuis per inkoopkenmerk

Resultaten kostendoelmatigheid

Schaaleffecten

Uit de analyses blijkt dat naarmate een gemeente groter is de kosten per cliënt afnemen. Met andere woorden, grotere gemeenten werken gemiddeld kostendoelmatiger dan kleine gemeenten. Er is hier dus sprake van schaalvoordelen.

Effecten cliëntkenmerken

Verder blijkt dat de kosten negatief samenhangen met het aandeel 60-plussers. In alle gemeentegrootteklassen is dit effect significant. Dat impliceert dat de kosten per eenheid dienstverlening voor deze groep cliënten gemiddeld lager liggen.

Het kosteneffect van het aandeel cliënten met niet-westerse immigratieachtergrond is niet significant en de richting van het effect (positief/negatief) verschilt per gemeentegrootteklaase.

Het effect van het aandeel cliënten met een laag inkomen op de kosten per eenheid dienstverlening is in alle gemeentegrootteklassen positief én significant. Dat betekent dat de kosten per eenheid ondersteuning voor deze groep cliënten gemiddeld hoger liggen.

Inkoopeffecten

Tabel 1 vat de geschatte inkoop-effecten samen. In iedere cel staat of het betreffende kenmerk een positief of negatief effect heeft op de kostendoelmatigheid. Als het effect in statistische zin significant is op het 10 procent-niveau is het plus- of minteken in een groene cel weergegeven.

Tabel 1 Effecten van inkoopkenmerken op de kostendoelmatigheid

Inkoopkenmerk	Grootteklasse I	Grootteklasse II	Grootteklasse III	Grootteklasse IV
Aantal samenwerkende gemeenten	+	-	-	+
Looptijd contract	+	+	+	+
Verstreken jaren in contract	-	-	-	-
Instrument: open house = 1	+	-	-	-
Procedure: dialoog = 1	-	-	-	+
Procedure: Zeeuws = 1	+	-	+	-
Contract: raamovereenkomst = 1	-	+	+	+
Bekostiging: productiegericht = 1	+	+	+	+
Integraliteit met jeugdzorg: ja = 1	-	-	-	-
Overhead ratio	-	-	-	-

Tabel 1 laat zien dat het effect van vijf inkoopkenmerken voor iedere gemeentegrootteklaase dezelfde richting uitwijst. Een positief effect op de kostendoelmatigheid is te zien bij de looptijd van het contract en de productiegerichte bekostiging. Het aantal verstreken contractjaren, integraal aanbesteden met jeugdzorg en een hoge overhead ratio hebben een negatieve invloed. Uit het beperkte aantal significante parameters blijkt ook dat de gemeten effecten een grote mate van statistische onzekerheid kennen. Zo blijkt alleen het gemeten effect van de looptijd van het contract (positieve invloed) en de overhead ratio (negatief effect) in alle gemeenteklassen significant. Voor de verstreken contractjaren, productiegerichte bekostiging en integraliteit geldt dat voor slechts één grootteklaase. De andere kenmerken geven een ambivalent beeld per grootteklaase met een grote mate van onzekerheid.

Omvang inkoop-effecten: kostendoelmatigheid gerelateerd aan inkoop

Figuur 2 brengt de doelmatigheidsscores van 283 gemeenten in beeld. Deze scores zijn op basis van de inkoopkenmerken berekend.

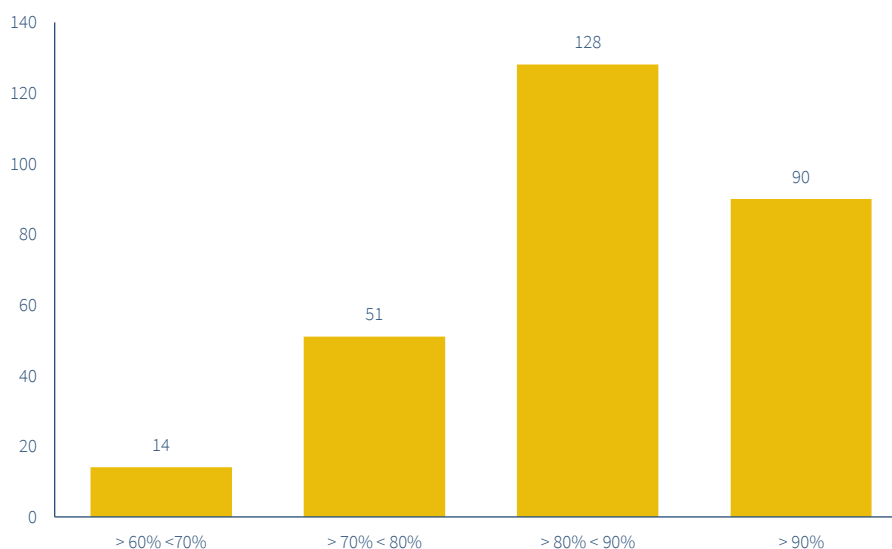
Figuur 2 Kostendoelmatigheid gemeenten gerelateerd aan inkoop, ondersteuning thuis (N = 283)

Uit figuur 2 blijkt dat de kostendoelmatigheid samenhangend met inkoop varieert van 60 tot 100 procent. Dit betekent dat er gemeenten zijn die dezelfde prestaties kunnen leveren met slechts 60 procent van de huidige middelen. Het gemiddelde van de kostendoelmatigheidsscores is 83 procent. Dit impliceert dat een gemiddelde gemeente dezelfde prestaties kan leveren tegen 17 procent lagere kosten door wijzigingen in de inkoop.

Figuur 3 toont de doelmatigheidsscores van de 283 gemeenten als histogram, waarmee beter inzicht is te krijgen in de verdeling van de scores.

Figuur 3 Histogram kostendoelmatigheid gemeenten gerelateerd aan inkoop, ondersteuning thuis (N = 283)

Figuur 3 laat zien dat veel gemeenten onder het gemiddelde van 83 procent scoren. Van de 283 gemeenten hebben 65 een doelmatigheidsscore van minder dan 80 procent. Voor deze gemeenten lijkt er aanzienlijke ruimte voor kostenbesparingen, met name voor de 14 gemeenten die een score van minder dan 70 procent behalen.

Zoals eerder aangegeven, hebben we statistisch gezien te maken met onzekerheidsmarges. De voorgaande uitkomsten zijn daarom ook nog iets nauwkeuriger te formuleren. Voor 73 procent van de gemeenten geldt dat zij met een zekerheid van meer dan 90 procent hun kostendoelmatigheid in het inkoopproces kunnen verbeteren.

Het effect van onbekende factoren: kostendoelmatigheid niet gerelateerd aan inkoop

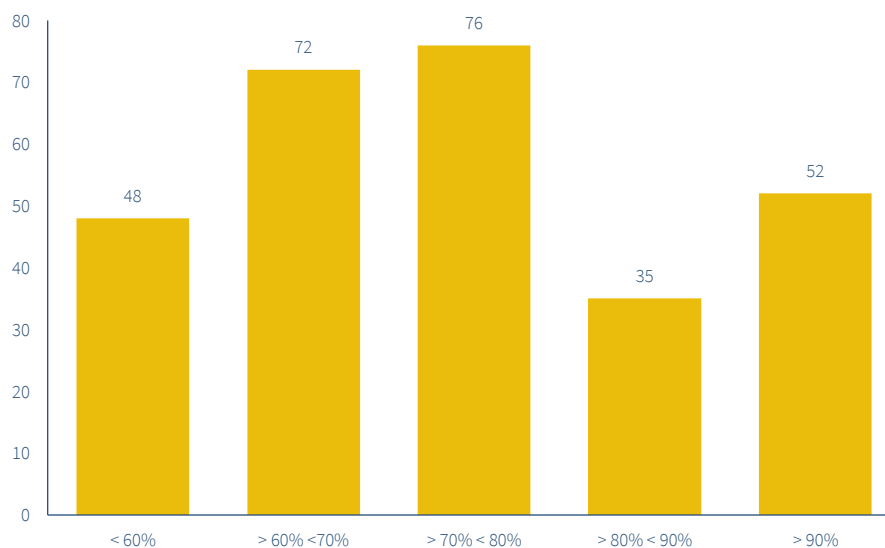
Daarnaast is er nog een schatting gemaakt van de kostendoelmatigheid die niet aan inkoopkenmerken te relateren is. Deze zogenoemde niet-waarneembare kostendoelmatigheid wordt getoond in figuur 4. Daaruit blijkt dat de scores variëren van 29 tot 100 procent. Het gemiddelde van de 283 doelmatigheidsscores is 74 procent.

Figuur 4 Niet-waarneembare kostendoelmatigheid gemeenten bij ondersteuning thuis (N = 283)

Figuur 5 laat de scores zien als histogram.

Figuur 5 Histogram niet-waarneembare kostendoelmatigheid gemeenten bij ondersteuning thuis (N = 283)

Uit de figuren blijkt dat er bij de niet aan inkoop gerelateerde kostendoelmatigheid nog veel meer gemeenten zijn die laag scoren. Van de 283 gemeenten zijn er 196 (bijna 70%) met een score van minder dan 80 procent. Ruim de helft blijft onder het gemiddelde van 74 procent. De verschillen hangen waarschijnlijk samen met het verschil in inkoopmacht van gemeenten tegenover de marktmacht van zorgaanbieders of bestuurlijke verhoudingen binnen een samenwerking of gemeenschappelijke regeling. Een hypothese is dat op verschillende geografische markten wellicht toch sprake is van verschillende marktverhoudingen. Uit een aanvullende analyse, waarbij gekeken is naar de invloed van landsdelen, blijkt deze hypothese echter te worden verworpen. Het is ook goed denkbaar dat de ene individuele gemeente 'gewoon' beter is in het onderhandelingsproces dan de andere.

Belangrijk is om op te merken dat juist vanwege het ontbreken van een directe link met aspecten van de bedrijfsvoering, deze cijfers ook vervuld kunnen zijn door andere oorzaken, zoals registratiefouten of boekhoudkundige correcties en dergelijke. Niettemin is het zinvol deze cijfers te laten zien, omdat ze een impuls kunnen zijn voor een verdere zoektocht naar mogelijke verbeteringen.

Resultaten samengevat

Schaaleffecten en cliëntkenmerken

- Er is sprake van schaalvoordelen. Met andere woorden, een grotere gemeente kan de dienst leveren tegen lagere kosten per cliënt.
- Kosten hangen in alle gemeenteklassen negatief samen met het aandeel cliënten van 60-plus. En dit effect is significant. Dat betekent dat de kosten per eenheid ondersteuning voor deze groep cliënten gemiddeld lager liggen.
- Het kosteneffect van het aandeel cliënten met niet-westerse immigratieachtergrond is niet significant en verschilt van richting (+ of -) per gemeentegrootteklasse.
- Het effect van het aandeel cliënten met een laag inkomen op de kosten is in alle gemeenteklassen positief en ook significant. Dat impliceert dat de kosten per eenheid ondersteuning voor deze groep cliënten gemiddeld hoger liggen.

Inkoopeffecten

- Ongeacht de gemeentegrootte hebben vijf inkoopkenmerken vergelijkbare effecten op de kostendoelmatigheid:
 - positieve invloed: looptijd van contract en productiegerichte bekostiging;
 - negatieve invloed: aantal verstreken contractjaren, integraal aanbesteden met jeugdzorg en een hoge overhead ratio.
- Voor de overige inkoopkenmerken zijn de resultaten ambivalent. De invloed verschilt per gemeentegrootteklasse.
- De effecten van de inkoopkenmerken zijn vaak niet statistisch significant in alle gemeentegrootteklassen. Alleen de effecten van de looptijd van het contract (positieve invloed) en overhead ratio (negatief effect) zijn in alle gemeenteklassen significant.

Doelmatigheidsverschillen gerelateerd aan inkoop

- De kostendoelmatigheidsscores variëren van 64 tot 100 procent, met een gemiddelde van 83 procent.
- Een aanzienlijk deel van de gemeenten scoort onder het gemiddelde, wat wijst op mogelijkheden voor kostenbesparingen zonder negatief effect op de prestaties.

-
- Bijna driekwart van de gemeenten kan de doelmatigheid verbeteren door het inkoopproces te optimaliseren.

Doelmatigheidsverschillen niet-gerelateerd aan inkoop

- Niet aan inkoop gerelateerde kostendoelmatigheid varieert tussen 29 procent en 100 procent, met een gemiddelde van 74 procent.
- Meer dan de helft van de gemeenten blijft onder het gemiddelde.
- Verschillen in niet-waarneembare doelmatigheid tussen gemeenten hangen mogelijk samen met verschillen in onderhandelingsvaardigheid en marktmacht tussen zorgaanbieders en gemeenten.

Intervisie

De resultaten van dit onderzoek bieden gemeenten de mogelijkheid om hun kostendoelmatigheid te verhogen door via intervisie te leren van *best practices* van vergelijkbare gemeenten (*peers*). Welke *peers* dat zijn, hoe zij scoren op kostendoelmatigheid en hoe dat is beïnvloed door verschillende inkoopkenmerken is op basis van de onderzoeksresultaten voor een groot aantal gemeenten vast te stellen (zie de lijst met gemeenten in de bijlage). De uitkomsten daarvan kunnen op aanvraag beschikbaar worden gesteld.

Bijlage

Achtergrond

De gemeentelijke taken op het gebied van maatschappelijke ondersteuning zijn op hoofdlijnen geregeld in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Staatsblad, 2014), die in 2015 in werking is getreden. Het hoofddoel van de Wmo 2015 is (nieuwe) regels te stellen aan de gemeentelijke ondersteuning aan mensen die onvoldoende zelfredzaam zijn of kunnen participeren, met name mensen met een beperking of chronisch psychische problemen. Het doel is hen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving te laten wonen. Gemeenten moeten ook voorzieningen bieden voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang regelen voor mensen die hun thuissituatie hebben verlaten, bijvoorbeeld vanwege huiselijk geweld.

De Wmo laat gemeenten relatief vrij in de wijze waarop zij hun maatschappelijke ondersteuning vormgeven (Ter Haar, 2024). Deze beleidsvrijheid wordt echter beperkt door budgettaire restricties. Veel gemeenten kampen met tekorten door ontoereikende rijksbudgetten (SCP, 2022). Mede naar aanleiding van deze tekorten zijn het Ministerie van VWS en de VNG een gezamenlijk onderzoekstraject gestart naar de houdbaarheid van de Wmo 2015 op de lange termijn (Tweede Kamer, 2024).

De financiële problemen variëren per gemeente. Dit kan verband houden met specifieke sociaaleconomische en demografische omstandigheden, maar ook met verschillen in doelmatigheid. Sommige gemeenten voeren hun taken efficiënter uit en houden zo de kosten beter onder controle. Onderzoek naar de jeugdzorg toont aan dat er grote kostendoelmatigheidsverschillen tussen gemeenten bestaan (Blank, Heezik & Valdmanis, 2023). Dit suggereert dat het voor een deel van de gemeenten mogelijk is de doelmatigheid substantieel te verhogen, waardoor ruimte ontstaat om de financiële tekorten terug te dringen.

Omdat mogelijk hetzelfde geldt voor de Wmo-taken van de gemeenten, is besloten om, als vervolg op het jeugdzorgonderzoek, de kostendoelmatigheid van de gemeentelijke uitvoering van de Wmo te analyseren. De gehanteerde methode sluit aan bij de aanpak van het jeugdzorgonderzoek, maar is op enkele onderdelen aangepast. Dit beschrijven we hierna.

Methodologie

Voor de berekening van de kostendoelmatigheid maken we gebruik van een kostenmodel. Een kostenmodel geeft de wiskundige relatie weer tussen de kosten enerzijds en de geleverde diensten en omgevingsfactoren anderzijds (Blank & Valdmanis, 2019; Fried et al., 2008). Daarnaast bevat het model een component die de kostendoelmatigheid weerspiegelt. Hierbij gaat het om het verschil in kosten tussen beste-praktijkgemeenten en andere gemeenten. Deze aanpak treffen we ook aan in andere studies (Alvarez et al., 2006; Blank, Heezik & Blank, 2023; Niaounakis & Blank, 2017). Aan de wiskundige vergelijking, waarin de verschillende componenten zijn verwerkt, voegen we ook een stochastische term toe voor specificatie- en meetfouten. De gebruikelijke prijzen voor de ingezette middelen zijn hier weggelaten, omdat we uitsluitend beschikken over dwarsdoorsnedegegevens en veronderstellen dat gemeenten te maken hebben met dezelfde lonen en prijzen. De te schatten relatie ziet er als volgt uit:

$$\ln(c) = a_0 + \sum_m b_m \ln(y_m) + \sum_k d_k \ln(z_k) + eff + err \quad (1)$$

Waarbij:

c = kosten;

y_m = productie van dienst m ;

z_k = percentage afwijkende kosten door omgevingsfactoren;

eff = percentage extra kosten door ondoelmatigheid;

err = specificatie- en meetfout.

a_0 , b_m , d_k zijn de te schatten parameters van het model. De parameter a_0 is de constante. De parameters zijn elasticiteiten en geven het effect weer van productiegroei op de groei van de kosten.

$$eff = \exp[-\sum_l \theta_l \ln(u_l)] \quad (2)$$

Waarbij:

u_l = inkoopkenmerk van een gemeente;

θ_l = te schatten parameters.

We maken gebruik van een methode die per cluster van vergelijkbare gemeenten een aparte schatting maakt. Grote steden als Amsterdam en Utrecht spelen dus bijvoorbeeld geen rol in de schatting voor een kleine gemeente als Roosendaal (Gld). We onderscheiden een beperkt aantal clusters op basis van gemeentegrootte.

Voordelen van deze methode zijn:

- We kunnen volstaan met een eenvoudige specificatie.
- Resultaten zijn veel nauwkeuriger dan die van één analyse van alle gemeenten tegelijkertijd.

Testen op betrouwbaarheid van het model:

- gangbare toetsen, zoals R^2 , t-toetsen et cetera;
- een scheefheidstest beantwoordt de vraag of er nog meer (niet-waargenomen) ondoelmatigheid is;
- verschillende sets van output, omgevings- en doelmatigheidsindicatoren zijn toegepast.

We kijken hiermee af van eerdere uitgevoerde studies (Blank & Heezik, 2023; Blank, Heezik & Valdmanis, 2023), waarbij we gebruikmaakten van *locally weighted least squares*. In die studies namen we de mate van vergelijkbaarheid mee in de weging van de schattingen. Nadeel van deze methode is dat er een baaierd van uitkomsten ontstaat, die eigenlijk vragen om een vervolganalyse. De transparantie van de hier gepresenteerde uitkomsten is veel groter.

Inkoopkenmerken

Met vergelijking 2 berekenen we de kostendoelmatigheid van ondersteuning thuis die gerelateerd is aan de inkoopkenmerken. Een groot deel van de gemeentelijke kosten voor de Wmo-uitvoering bestaat uit de uitgaven aan (particuliere) aanbieders van maatschappelijke ondersteuning. Bij de inkoop van deze diensten maken gemeenten allerlei keuzes die mogelijk van invloed zijn op de kosten en doelmatigheid. Zo kunnen gemeenten verschillende uitbestedingsvormen toepassen (Wind & Uenk, 2020). De drie meest voorkomende uitbestedingstypen zijn uitbesteding door middel van:

1. subsidieverlening. Gemeenten verstrekken op basis van vooraf vastgestelde (maar beperkt afdwingbare) subsidievoorwaarden financiële middelen aan een zorgaanbieder.
2. *open house*. Gemeenten sluiten (afdwingbare) overeenkomsten met alle zorgaanbieders die aan hun voorwaarden voldoen. Burgers kiezen zelf hun zorgaanbieder en er is pas levering wanneer een burger zich aanmeldt.
3. overheidsopdracht/aanbesteding. Gemeenten selecteren een beperkt aantal zorgaanbieders op basis van vooraf vastgestelde (afdwingbare) voorwaarden.

Bij de uitbesteding kunnen verschillende procedures worden gevolgd (Wind & Uenk, 2020), zoals:

- klassieke, wettelijk geregelde openbare aanbestedingsprocedure: openbare aankondiging en selectie op basis van prijs-kwaliteitsverhouding;
- Zeeuws model: gemeente stelt eisen op en cliënten kiezen zelf hun aanbieder uit gecontracteerde partijen;
- dialooggerichte procedure: gemeente en aanbieders bespreken voorwaarden in dialoogsessies.

Naast deze keuzes zijn er bij de uitbesteding van maatschappelijke ondersteuning keuzes te maken ten aanzien van de contractvormen en de wijze van bekostiging. Bij contractvormen kunnen gemeenten kiezen voor vaste budgetten (lumpsum), budgetplafonds en raamovereenkomsten met of zonder tussentijdse toetreding van nieuwe aanbieders. Bij de bekostiging kunnen gemeenten kiezen voor inspannings-, output- of taakgerichte bekostiging of voor mengvormen. Andere inkoopkeuzes van gemeenten zijn: maatschappelijke ondersteuning wel/niet integraal inkopen met jeugdzorgdiensten, wel/niet samenwerken met andere gemeenten en duur van de contracten (Wind & Uenk, 2020).

De verschillende inkoopkeuzes zorgen voor verschillen in inkoopkenmerken tussen gemeenten. Daaraan is het kenmerk 'overhead ratio' toegevoegd, waarmee we de inspanning van de gemeente om de inkoop te managen meten. De overhead ratio is de verhouding tussen de (gesaldeerde) uitvoeringskosten en de programmakosten (inkoopkosten).

Onderstaand kader presenteert de tien inkoopkenmerken die in het analysemodel zijn opgenomen.

Inkoopkenmerken in analyse

1. **Samenwerking:** aantal gemeenten in samenwerkingsverband;
2. **Looptijd:** aantal jaren waarvoor de overeenkomst geldt;
3. **Verstreken contractjaren:** op basis van startjaar overeenkomst;
4. **Uitbestedingsvorm** (type uitvoeringsinstrument):
 - 'Open house';
 - Overig (overheidsopdracht of subsidie);
5. **Type inkoopprocedure (A):**
 - 'Dialoog';
 - Overige procedures (voornamelijk openbare procedures);
6. **Type inkoopprocedure (B):**
 - 'Zeeuws';
 - Overige procedures (voornamelijk openbare procedures);

7. Contractvorm:

- Raamovereenkomst;
- Raamovereenkomst met budgetplafond of met vast budget;

8. Bekostigingsvorm:

- Inspanningsgericht;
- Overig (productie- of taakgericht of gemengd);

9. Integraliteit:

- Overeenkomsten aanbesteed met jeugdzorg;
- Overeenkomsten niet aanbesteed met jeugdzorg;

10. Overhead:

- Verhouding tussen uitvoeringskosten en programmakosten.

Statistische beschrijving

Tabel B1 bevat een statistische beschrijving van de originele gegevens zoals gebruikt in de statistische analyse. Hierbij is nog geen selectie gemaakt van gemeenten die uiteindelijk in de analyse zijn meegenomen. Voor de analyse worden alleen de gegevens van die gemeenten gebruikt waarvoor geen van de variabelen ontbreekt. In het geval van de overhead ratio zijn extreme waarden afgetopt. Het betreft hier een beperkt aantal gemeenten.

Tabel B1 Statistische beschrijving van alle gehanteerde variabelen in het model

Variabele	Observaties	Gemiddelde	Standaard-afwijking	Minimum	Maximum
Kosten	318	5502,979	10779,790	0,994	132208
Aantal cliënten	310	941,694	1596,142	50,000	18475
Aandeel niet-westerse immigranten	321	0,083	0,080	0,005	0,544
Aandeel 60-plussers	321	0,391	0,110	0,005	0,789
Aandeel laag-inkomen	321	0,524	0,083	0,235	0,727
Aantal samenwerkende gemeenten	342	5,099	2,829	1,000	12
Looptijd contract	344	3,955	2,090	1,000	8
Verstreken jaren in contract	342	4,053	2,374	1,000	8
Instrument (<i>open house</i> =1)	344	0,294	0,456	0,000	1
Procedure (dialogoog=1)	344	0,334	0,472	0,000	1
Procedure (Zeeuws=1)	344	0,227	0,419	0,000	1
Contract (raamovereenkomst=1)	344	0,840	0,367	0,000	1
Bekostiging (productiegericht=1)	344	0,555	0,498	0,000	1
Integraliteit met jeugdzorg (ja=1)	344	0,256	0,437	0,000	1
Overhead ratio	344	0,156	0,146	0,010	0,500

Schattingresultaten

De analyses worden uitgevoerd op vier verschillende databestanden, onderscheiden naar vier grootteklassen van gemeenten:

- tot 20.000 inwoners (N = 56);
- 20.001-35.000 inwoners (N = 97);
- 35.001-60.000 inwoners (N = 75);
- vanaf 60.001 inwoners (N = 55).

Om ervoor te zorgen dat de doelmatigheidsmetingen van de individuele gemeenten die zich in de staarten van de clusters bevinden (bijvoorbeeld een gemeente met 19.950 inwoners) ook wordt gebaseerd op grotere gemeenten, hanteren we grotere (overlappende) grootteklassen voor de regressieanalyses:

- tot 30.000 inwoners (N = 125);
- 15.001-40.000 inwoners (N = 138);
- 25.001-70.000 inwoners (N = 146);
- vanaf 35.000 inwoners (N = 130).

Tabel B2 bevat de schattingsresultaten van de analyses per grootteklasse van gemeenten. De waarden met een statistische significantie van 5% en 10% zijn aangegeven met respectievelijk ** en *.

Tabel B2 Resultaten samengevat: parameterschattingen per grootteklasse gemeenten

	< 30.000	15.001-40.000	25.001-70.000	> 35.000
Constante	-1,152 **	-1,207 **	-1,216 **	-1,081 **
Aantal cliënten	0,812 **	0,772 **	0,875 **	0,895 **
Aandeel niet-westerse immigranten	0,016	-0,009	-0,017	0,000
Aandeel 60-plussers	-0,100 *	-0,276 **	-0,231 **	-0,300 **
Aandeel laag inkomen	0,400 **	0,631 **	0,409 **	0,361 *
Aantal samenwerkende gemeenten	-0,011	0,007	0,009	-0,006
Looptijd contract	-0,057 **	-0,037 **	-0,017 *	-0,023 *
Verstreken jaren in contract	0,006	0,011	0,007	0,024 **
Instrument (open house=1)	-0,002	0,051	0,051	0,018
Procedure (dialogo=1)	0,097	0,109 *	0,047	-0,086
Procedure (Zeeuws=1)	-0,158	0,000	-0,030	0,004
Contract (raamovereenkomst=1)	0,095	-0,059	-0,005	-0,008
Bekostiging (productiegericht=1)	-0,137	-0,111 *	-0,020	-0,054
Integraliteit met jeugdzorg (ja=1)	0,176 **	0,079	0,025	0,000
Overhead ratio	0,677 **	0,570 **	0,549 **	0,554 **
Aantal observaties	125	138	146	130
R-Kwadraat	0,82	0,76	0,87	0,94
Log likelihood	-7,72	15,33	45,94	26,09

** p < 0,05, * p < 0,1

Namen 283 gemeenten in uiteindelijke analyse

Aalten	Brummen	Gemert-Bakel	Katwijk
Achtkarspelen	Brunssum	Gennep	Kerkrade
Alblasserdam	Bunnik	Gilze en Rijen	Krimpen aan den IJssel
Albrandswaard	Bunschoten	Goes	Krimpenerwaard
Alkmaar	Buren	Goirle	Laarbeek
Alphen-Chaam	Capelle aan den IJssel	Gorinchem	Land van Cuijk
Altena	Castricum	Gouda	Landgraaf
Ameland	Cranendonck	Groningen	Lansingerland
Amersfoort	Dalfsen	Gulpen-Wittem	Laren
Amsterdam	Dantumadiel	Haaksbergen	Leeuwarden
Apeldoorn	De Bilt	Haarlem	Leiden
Arnhem	De Fryske Marren	Haarlemmermeer	Leiderdorp
Assen	De Ronde Venen	Halderberge	Leidschendam-Voorburg
Asten	De Wolden	Harderwijk	Lelystad
Baarle-Nassau	Den Helder	Hardinxveld-Giessendam	Leudal
Barendrecht	Deurne	Harlingen	Leusden
Barneveld	Deventer	Hattem	Lingewaard
Beek	Diemen	Heemskerk	Lisse
Beekdaalen	Dijk en Waard	Heerenveen	Lochem
Beesel	Dinkelland	Heeze-Leende	Loon op Zand
Berg en Dal	Doesburg	Heiloo	Lopik
Bergeijk	Doetinchem	Hellendoorn	Losser
Bergen L	Dongen	Hellevoetsluis	Maasdriel
Bergen NH	Drimmelen	Helmond	Maasgouw
Bergen op Zoom	Dronten	Hendrik-Ido-Ambacht	Maassluis
Berkelland	Druten	Hengelo	Maastricht
Bernheze	Echt-Susteren	Heusden	Meerssen
Best	Ede	Hillegom	Meierijstad
Beuningen	Eemnes	Hilvarenbeek	Meppel
Beverwijk	Eemsdelta	Hilversum	Midden-Drenthe
Bladel	Eersel	Hoeksche Waard	Midden-Groningen
Blaricum	Eijsden-Margraten	Hof van Twente	Molenlanden
Bloemendaal	Eindhoven	Hollands Kroon	Montferland
Boekel	Elburg	Hoogeveen	Montfoort
Borne	Enschede	Horst aan de Maas	Mook en Middelaar
Borsele	Epe	Houten	Neder-Betuwe
Boxtel	Ermelo	Huizen	Nederweert
Breda	Etten-Leur	Hulst	Nieuwegein
Brielle	Geertruidenberg	Kampen	Nijkerk
Bronckhorst	Geldrop-Mierlo	Kapelle	Nijmegen

Nissewaard	Rucphen	Veenendaal	Zwartewaterland
Noardeast-Fryslân	Schagen	Veere	Zwijndrecht
Noord-Beveland	Scherpenzeel	Veldhoven	Zwolle
Noordenveld	Schiedam	Velsen	
Noordoostpolder	Schouwen-Duiveland	Venlo	
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	's-Gravenhage	Venray	
Nunspeet	's-Hertogenbosch	Vijfheerenlanden	
Oegstgeest	Simpelveld	Vlaardingenveld	
Oirschot	Sint-Michiëlsgestel	Vlissingen	
Oldambt	Sittard-Geleen	Voerendaal	
Oldebroek	Sliedrecht	Vught	
Oldenzaal	Sluis	Waadhoeke	
Olst-Wijhe	Smallingerland	Waalwijk	
Oost Gelre	Soest	Waddinxveen	
Oosterhout	Someren	Wageningen	
Ooststellingwerf	Son en Breugel	Weert	
Opsterland	Stadskanaal	West Betuwe	
Oss	Staphorst	West Maas en Waal	
Oude IJsselstreek	Steenbergen	Westerkwartier	
Ouder-Amstel	Steenwijkerland	Westerveld	
Oudewater	Stein	Westerwolde	
Overbetuwe	Súdwest-Fryslân	Weststellingwerf	
Papendrecht	Terneuzen	Westvoorne	
Peel en Maas	Terschelling	Wijchen	
Pekela	Texel	Wijdmeren	
Pijnacker-Nootdorp	Teylingen	Wijk bij Duurstede	
Purmerend	Tholen	Winterswijk	
Putten	Tiel	Woensdrecht	
Raalte	Tilburg	Woerden	
Reimerswaal	Tubbergen	Woudenberg	
Renkum	Tynaarlo	Zaltbommel	
Renswoude	Tytsjerksteradiel	Zandvoort	
Reusel-De Mierden	Uitgeest	Zeewolde	
Rheden	Uithoorn	Zeist	
Ridderkerk	Urk	Zevenaar	
Rijssen-Holten	Utrecht	Zoetermeer	
Roerdalen	Utrechtse Heuvelrug	Zoeterwoude	
Roermond	Vaals	Zuidplas	
Roosendaal	Valkenburg aan de Geul	Zundert	
Rotterdam	Valkenswaard	Zutphen	

Literatuur

- Alvarez, A., Amsler, C., Orea, L., & Schmidt, P. (2006). Interpreting and testing the scaling property in models where inefficiency depends on firm characteristics. *Journal of Productivity Analysis*, 25(3), 201–212.
- Blank, J. L. T., & Heezik, A. A. S. van. (2023). *Doelmatig personeelsbeleid | Factsheet*. Delft: IPSE Studies.
- Blank, J. L. T., Heezik, A. A. S. van, & Blank, B. (2023). Productivity and efficiency of central government departments: a mixed-effect model applied to Dutch data in the period 2012–2019. *Journal of Public Sector Economics*, 47(3), 17. <http://doi.org/10.3326/pse.47.3.2>
- Blank, J. L. T., Heezik, A. A. S. van, & Valdmanis, V. G. (2023). *Jongleren in de jeugdzorg. Empirisch onderzoek naar de relatie tussen inkoop en kostendoelmatigheid van de jeugdzorg in Nederlandse gemeenten*. Delft: IPSE Studies.
- Blank, J. L. T., & Valdmanis, V. G. (2019). *Principles of productivity measurement; an elementary introduction to quantitative research on the productivity, efficiency, effectiveness and quality of the public sector* (third). Delft: IPSE Studies.
- Fried, H. O., Lovell, C. A. K., & Schmidt, S. S. (2008). *The measurement of productive efficiency and productivity growth*. New York: Oxford University Press.
- Niaounakis, T. K., & Blank, J. L. T. (2017). Inter-municipal cooperation, economies of scale and cost efficiency: an application of stochastic frontier analysis to Dutch municipal tax departments. *Local Government Studies*. <http://doi.org/10.1080/03003930.2017.1322958>
- SCP. (2022). *Uitdagingen in het sociaal domein. Nieuwe gemeentebesturen aan zet*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Staatsblad. (2014). *Jaargang 2014, nr. 280, Wet van 9 juli 2014, houdende regels inzake de gemeentelijke ondersteuning op het gebied van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen en opvang (Wet maatschappelijke ondersteuning 2015)*. Den Haag: Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties.
- Ter Haar, B. (2024). *Historische analyse Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015). Onderdeel van het houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Tweede Kamer. (2024). *Vergaderjaar 2023–2024, 29538, Zorg en maatschappelijke ondersteuning, nr. 357: brief van de staatssecretaris van VWS over de stand van zaken omtrent het houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015 van 5 februari 2024*. Den Haag: Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- Wind, M., & Uenk, N. (2020). *Monitor Gemeentelijke zorginkoop 2020. Stand van zaken inkoop diensten in het kader van Wmo 2015 en Jeugdwet*. Lunteren: Public Procurement Research Centre.

Colofon

Over het onderzoek

Dit factsheet presenteert resultaten van onderzoek dat deel uitmaakt van het IPSE Studies onderzoeksprogramma 2024-2026 (*Publieke productiviteit gemeten: uitvoeringsorganisaties, gemeenten en sectoren*). Het onderzoeksprogramma wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in het kader van het programma Kennis van de Overheid.

Uitgave

Stichting IPSE Studies
Delft, 2024

ISBN

978-90-832661-9-0

IPSE Studies

E: info@ipsestudies.nl
W: www.ipsestudies.nl

© 2024 Stichting Instituut Publieke Sector Efficiëntie Studies. Alle rechten voorbehouden. Citeren uit deze publicatie is toegestaan onder vermelding van de bron. Bestanden mogen op een server geplaatst worden mits het digitale bestand (rapport) intact blijft en de bron wordt vermeld.
